

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

BESSENYEI JÓZSEF

FORGÁCH SIMON FŐKAPITÁNY KIMUTATÁSA A KÉMKEDESRE FORDÍTOTT ÖSSZEGEKRŐL

1569—1570

A hírszerzés históriája törökkorral foglalkozó történeti irodalmunk hálás témái közé sorolható. Több jeles történész vonta be vizsgálódásai körébe, így Takáts Sándor is.¹ Legújabbán pedig Szakály Ferenc rajzolt érzéletes képet egy végvári kapitány ilyen irányú tevékenységéről.² Ezekből a munkákból kiolvasható az is, hogy a források viszonylag kis száma és töredékes volta mennyire megnehezíti a kutatást, éppen ezen a területen. Ezért érdemel figyelmet az az irat, amelyet bemutatni kívánok; Forgách Simon Dunán-inneni főkapitány³ kimutatása a kémkedésre fordított összegekről.

A jegyzéket a Magyar Kamarának 1571. június 7-én nyújtották be, s az uralkodó, 1571. június 11-én, Prágában kelt végzésében rendelkezett az összeg kifizetéséről.⁴

Az időrendben haladó felsorolás 1569 novemberétől 1570 októberéig haladva tartalmazza a kiadásokat, s azt hiszem, értékét éppen ez, folyamatossága, teljessége adja. Megtudjuk, milyen utakon-módokon szerzett információkat a főkapitány az Érsekújvár—Léva vonallal szemben álló, török fennhatóság alatti területről (egyszer-egyszer Nándorfehérvárról, Szendrőről is). A kémszolgálatra fordított 380 tallér 30 dénárnyi végösszeg csekélynek tűnik, kivált ha tekintetbe vesszük, hogy Horváth Márk szigeti kapitány egyetlen évben, 1558-ban, 237 forintot költött kémek fizetésére, mégis többször megróttta az uralkodó, hogy nem szolgál elég sűrűn hírekkel.⁵ De ne feledjük, hogy a tisztségre frissen kinevezett Forgách csak ekkor láthatott hozzá hírszerző hálózata kiépítéséhez, másrészt pedig tudjuk, hogy a főkapitány alá tartozó mindegyik végvárnak voltak hírekkel rendszeresen szolgáló kémei.

RATIO PECUNIARUM AD EXPLORATORÉS EXPOSITARUM A MENSE NOVEMBRIS ANNI 1569.

Mense Novembri, cum in capitaneatum sum ingressus
et Leve⁶ lustra est facta, et cum dominis commissariis Carponam⁷ ire disposuissemus, advocare

¹ Takáts Sándor: Kalauzok és kémek a török világban. In: *Rajzok a török világból. II. k. Bp., 1915. 133—212. o. és utó.*: Pribékek. uo. I. k. Bp., 1915.

² Szakály Ferenc: Egy végvári kapitány hétköznapijai. (Horváth Márk szigeti kapitány levelezése Nádasdy Tamás nádorral és szervitoraival, 1556—1561). In: *Somogy megye múltjából. 18. k., Kaposvár, 1987. 45—126. o. (Klmy is)*

³ A tisztséget 1569. augusztus 1-én már viselte. L. *Sörös Pongrácz*: Ghimesi Forgách Simon báró. In: *Századok, 1899: 700. o.*

⁴ Az iratok jelzete: MOL Magyar Kamarai Levéltár, Benignae resolutiones. 95. cím. A számadás: 21—24. Fol. A resolutio: 18—20. Fol.

⁵ Szakály: i. m. 54. o.

⁶ Léva, Bars vm.

⁷ Korpona, Hont vm.

fecei judicem de Sarlo ⁸ quem Strigonium immisi, ut Turcarum conatus sissitaretur dedi ei	Tal. 3
Redeunti iterum ad biballe dedi dei	Tal. 1
11. Decembri, misi Budam Petrum Varga civem de Varbo, ⁹ quia intelligebam Turcas excursionem ad partes nostras velle facere, cui eunti et rede- unti dedi	Tal. 4
Medio hujus civis cepi tractare cum uno spahia de Nograd, ut omnes eorum conatus occulte sig- nificare, cui civi dedi viaticum	Tal. 1 1/2 et
Turce misi unam manticam loriceam, quam ip- se 20 renensibus Florenis emeram ff. Tal.	Tal. 17 d. 50
Misi iterum huic Turce pannum viridei sta- meti ulnas 8 constantem 1 ulnam talle- ros 1 1/2 ff	Tal. 12
9. Februarii, misi judicem de Suran ¹⁰ Budam, ut si quid possit intelligere, quid ad futuram estatem facere praetenderent, cui dedi	Tal. 3
ff	Tal. 40 d. 50
25. Martii, advocare feci judicem Urbanum de Se- lys, ¹¹ quem adjuravi, et sic ad perceptorem proven- tuum imperatorum Turcarum ad Parkany ¹² Kakathien- sem, cum nuntio intromisi, ut illum occulte con- duceret, qui nobis fideliter omnia nuntia- ret, cui dedi pro viatico et biballe	Tal. 2
1. Maii, misit Stephanus Espan vicecapitaneus meus huic Turce unam manicam loriceam, quam ipse so- lus emeram	Tal. 12
21. Maii, cum per Majestatem Cesaream admonitus es- sem, ut Turcarum conatus rescirem et ejus Majesta- ti rescriberem, miseram Michaellem Zeoch de Vy- war ¹³ usque Nandoralbam et Zendereo, cui dedi	Tal. 20
15. Junii, cuidam civi de Salka, ¹⁴ retul- lerat Turcas ad nostras depraedandas venturas dedi ei	Tal. 2
21. Junii misi unam toracem cum manica lori- cea ad petitionem ejus Turce de Parkan quod constabant	Tal. 16
Michaeli Zeoch de Vywar quem altera vice Nan- doralbam miseram dedi	Tal. 12
Misi iterum unam chirotecam deargentatam Tur- ce ad Parkany, quam Blasius Moricz Vienne a Georgio Kothler emerat	Tal. 8
Id Nograd spahie misi unam toracem et chiro- tecam, quod constabant	Tal. 12
ff	Tal. 91
Cuidam homini de sarlo Thome vocato, quem Strigo- nium miseram dedi	Tal. 4

8 Sarló, Bars vm.

9 Varbó, Nógrád vm.

10 Surány, Nyitra vm. Zalogjogon Forgáché volt. L. Sörös: i. m. 701. o.

11 Sellye, Nyitra vm.

12 Párkány, Esztergom vm. Kakat ennek korábbi neve.

13 (Érsek)újvár, Komárom vm.

14 Szalka, Hont vm.

Alter a vice eidem homini dedi	Tal. 5
Urbano civi praedicto ad explorationem Budam misso dedi	Tal. 6
1. Julii. Turce ad Parkany misi unam galeam deauratam, qua constabat mihi	Tal. 10
Civi cuidam de Keowesd, ¹⁵ qui ad Zob ¹⁶ naves Turcarum exploratus erat, ad quas impetum facere et exurere volebamus dedi ei	Tal. 5
Misi eidem Turce ad Parkany rubei saye ulna 8 unam pro Tal. 2 d. 60, ff.	Tal. 20 d. 80
2. Augusti. Misi eidem unam loricam manticam, quam idem Blasius Moricz Vienne a Georgio Kothler emerat	Tal. 13
15. Augusti, cum ad revisenda finitima irem, misi praedictum judicem de Suran Budam, cui dedi	Tal. 4
1. Septembri. Misi denuo Turce ad Parkany toracem cum mantica ad petitionem ejus, quod constabat	Tal. 14
25. Septembri. Misi Spahie ad Nograd in paratum	Tal. 20
Eidem misi unam loricam emptam	Tal. 32
1. Octobri. Judici de Sarlo, qui Strigonio redierat, conatusque Turcarum retulerat dedi	Tal. 3
Cum per Levenses Parkanienses Turce conflictum aliquem acceperant, ibi unus servitor Turce captus erat de Parkany, quem ad petitionem ejus 50 Talleris emere coactus sum, et dono illi remittere ff. itaque	Tal. 50
ff.	Tal. 186 d. 80
In universum ff.	summa Tal. 318 d. 30

Számadás a kémekre kiadott pénzről, az 1569. év novemberétől

November havában, amikor a kapitányságot elfoglaltam és Léván hadi szemle volt, és a biztos urakkal Korponára szándékoztunk menni, hívattam a sarlói bírót, akit beküldtem Esztergomba, hogy a törökök szándékát nyomozza ki, adtam neki	3 tallért.
Visszajöve ismét adtam neki borralvalót	1 tallért.
December 11-én Budára küldtem Varga Péter varbói polgárt, mert tudomást szereztem arról, hogy a törökök a mi területünkre be akarnak törni, akinek oda- és visszajöve adtam	4 tallért.
Ezen polgár közvetítésével elkezdtem tárgyalni egy nógrádi szpáhival, hogy minden szándékukat titokban jelezze, a polgárnak adtam útiköltségre tallért, és a töröknek küldtem egy sodronyínget, amelyet én magam 20 rajnai forinton vettem, ez	1 1/2
Küldtem ismét ennek a töröknek 8 öl zöld szita-szövetet, amelyből 1 öl 1 1/2 tallért ér	17 tallér 50 dénár.
Február 9-én a surányi bírót Budára küldtem, hogy amit tud, kémlelje ki, mit terveznek a jövő nyárra, akinek adtam	12 tallér.
ez	3 tallért.
	40 tallér 50 dénár.

¹⁵ Kövesd, Hont vm.

¹⁶ Szob, Hont vm.

Március 25-én hívtam Orbán sellyei bírót, akit meg- eskettettem, és így küldtem be Párkányba a török csá- szár kakati adószedőjéhez azzal az üzenettel, hogy titokban vegye rá, hogy nekünk mindent hűségesen hírül adjon, adtam neki útiköltségre és borrava- lónak	2 tallért.
Május 1-én Espán István alkapitányom ennek a török- nek egy sodronyos kesztyűt küldött, amelyet én magam vettem	12 tallér.
Május 21-én a nógrádi szpáhinak küldtem egy mell- páncélt, amely került	7 tallérba.
Május 29-én, amikor a Császári Felség figyel- meztetett, hogy a törökök szándékát derítsem ki és Őfelségének írjam meg, elküldtem az újvári Szócs Mihályt Nándorfehérvárig és Szendrőig, akinek adtam	20 tallért.
Június 15-én egy szalkai polgárnak, aki hírül adta, hogy a törökök a mieink elpusztítására fognak jönni, adtam	2 tallért.
Június 21-én a párkányi török kérésére küld- tem egy mellpáncélt sodronyos kesztyűvel, amely került	16 tallérba.
Az újvári Szócs Mihálynak, akit ismét Nándor- fehérvárra küldtem, adtam	12 tallért.
Küldtem ismét a párkányi töröknek egy kesztyűt, ezüstözöttet, amelyet Móríc Balázs Bécsben Georg Kothlertől vett	8 tallér.
A nógrádi szpáhinak küldtem egy mellpáncélt és egy kesztyűt, amelyek kerültek ez	12 tallérba. 91 tallér.
Egy sarló embernek, Tamás nevének, akit Esztergom- ba küldtem, adtam	4 tallért.
Következő alkalommal ugyanannak az embernek ad- tam	5 tallért.
Az előbb említett Orbán polgárnak, akit Budára küldtem kémkedni, adtam	6 tallért.
Július 1. A párkányi töröknek küldtem egy aranyo- zott kardot, amely nekem került.	10 tallérba.
Egy kövesdi polgárnak, aki kikémlelte Szobnál a törökök hajóit, amelyeket megtámadni és fölégetni akartunk, adtam	5 tallért.
Küldtem ugyanannak a párkányi töröknek 8 öl vö- rös saja posztót, egy öl 2 tallér 60 dénár	20 tallér 80 dénár.
Augusztus 2. Küldtem ugyanannak egy sodronyinget, amelyet ugyanaz a Móríc Balázs vett Bécsben Georg Kothlertől	13 tallér.
Augusztus 15-én, amikor a végvárak megszemlélé- sére mentem, elküldtem az előbb említett surá- nyi bírót Budára, akinek adtam	4 tallért.
Szeptember 1. Küldtem újra a párkányi töröknek egy mellpáncélt sodronyinggel, az ő kérésére, amely került	14 tallérba.

Szeptember 25. Küldtem a szpáhinak Nógrádba készpénzben	20 tallért.
Ugyanannak küldtem egy vásárolt sodronyvértet	32 tallér.
Október 1. A sarlóí bírónak, aki Esztergomból visszatért és a törökök szándékát hírül adta, hozta, adtam	3 tallért.
Amikor a lévaiak miatt a párkányi törökök valamilyen csatát kezdtek, amelyben egy szervitor a párkányi török fogságába esett, akinek kérésére, amit 50 tallérért venni kényszerültem és neki ajándékol elküldeni, tehát (került).	50 tallérba
Míndez	186 tallér 80 dénár.
A teljes összeg	318 tallér 30 dénár.